

C s a l á d f ő.

EGYHÁZI BESZÉD: KISS MIHÁLYTÓL.

Sirák 33: 20. 21. 22. 23. Fiadnak, feleségednek, atyádfiának, avagy barátodnak ne engedj hatalmat temagadon, míg élsz; és ne add másnak a te örökségedet, hogy mikor megbánod azt, könyörgéssel ne kellessék visszakérned. A míg élsz és lélek van tebenned, egy embernek se tegyed magadat rabjává. Mert jobb, hogy a te fiaid könyörögjenek tenéked, hogysen mint te nézz a te fiadnak kezekre. Minden te dolgaiddban te légy a felyebbvaló sáfár, hogy a te dicséretedet meg ne gyalázd.

Kik állanak a családok élén, melyekből alakulva van az emberiség? — a családfők. Kikre bizta a gondviselés, a természet, a szokás, a nevelés, a közvélemény és a törvény is ezek nyomán az egyének élethelyzeti gondozását, vezetését, igazgatását? — a családfőkre. Kik által fedezvék a családtagok az élet változásai, sok bajai, nehézségei, s az események viszályai, szükség, nyomor, inesség ellen legközelebről? — a családfők által. Kikből áll a közvetítés a családok és igazgatósági hatóságok között? — a családfőkből. Ki a felelős a legszorosabb értelemben a család élete, erkölce, békéje, fenmaradása felől? a családfő.

Ezek szerint: ha egy emberélet megmentéseért semmi gond, semmi eljárás, semmi áldozat se fölösleges; ha külön minden egyén egy megbecsülhetetlen kincse a világot isteni hagyomány szerint birtokló emberiségnek; ha nincs kedvesebb terméke, nemesebb tenyészeti felmutatása a földnek, mint bármely emberi lény születése; s ha Isten mindenkit elhívott szent fia által az erkölcsi tökélyre s az idvességre: csalhatatlan igazság, hogy a gondviselés a családfők kezére a családtagokban meghatározhatlan értékű kincseket bizott.

Mint a birtokosnak birtoka felől, a sáfárnak sáfársági hivatása felől másokkal szemben bizonyos jogai vannak: így van jogosulva minden családfő családja felől, Istennel, emberiséggel, és magával a családdal szemben. De nem korlátlan, hanem csak kötelességszabta szabad elbánási és eljárási jogok ezek, melyek felett ellenőrködik az ég és föld örök alkotmánya.

De nem csak a családért viselendő kötelességi terheket látok róva a családfőre, hanem saját egyéniségére vonatkozó kedvezmények is születnek azokból bizonyos határvonalig. Nemcsak a családért élni halni köteles, hanem magát is számítnia kell, a mi csakugyan ez is a családért történik. Így lehet és kell ezt érteni az alapigéből.

A polgáriassult életben a világon mindenre a családkörből kell kiindulnunk; alapfészke ez mindennek, mi az emberiség élettörténetében feltűnik, s mindezek kulcsa a családfők kezében áll. A családfő tehát oly szükséges egyén minden családnál, kinek állani, örködni, és intézkedni kell mulhatlanul (ha néhol bárcsak gyámi nevezet alatt is). Önállásra van szüksége tehát, melyről szól az alapige; de a melyet én, mint nagyon közérdekű tárgyat, kifejtettebben és indokoltabban kívánok tárgyalni.

1. Családoznak, és senkinek is ne engedj hatalmat önállási jogaidon, míg élsz! Bármily szükséges, bármily nélkülözhetlen e tanácsa Siráknak, mégis sokan nem tehetik, hogy ebben a merev tekintély és túlszigor bizonyos nemét ne lássák. Én úgy látom, hogy e szent tanács hangulata az Ábrahámkori zsidó őspatriarchalizmusból veszi eredetét, mely szerint a családfőnek a család felett nemcsak intézkedési és biráskodási, hanem élethalál-joga is volt; a családtagot — a mint ez érdemelte — ki is végezhetette, vagy pedig Istennek vallásbuzgalomból megáldozhatta; és ily viszonyban a családnak a családfőtől természetesen igen nagy függésben kellett lenni. E nagy családfői hatalom az akkori viszonyok és miveltségekhez képest csak megjárt, sőt szükséges is lehetett; de ma már ezt nem így vesszük, s nem is vehetjük, mert a korszellem is más.

Másfelől nem amaz engedékenységet értem a családkormányzatban, mely minden akaratnak helyet ad, mely a tulzott előszeretet miatt a kormányrúdat nem tudja tartani; hanem azt az okos szeretetet, melytől áthatva kell lennie egy családfőnek, s azt az erélyes kormánytapintatot, melylyel birnia kell szükségkép a család irányában.

Ezt pedig a családfőben a család ismerje el és annak hódoljon. Eszther asszony vagy ne kívánjon hatni Ásvérusra, vagy ha igen, legyen az jótékony irányban. Éli pap ne engedjen szabad útát gyermekeinek, s akaratát ne rendelje alá azok akaratának. A fajtalanságra és kicsapongásra hajlandó Absolon kívánságai ne lépjenek előtérbe, hanem ismerjenek házi függést. Pénztár, gabonátár, s minden tényezője a ház és család fennállásának, ismerjenek családfőt, s ne csak pazarlásra hajló családtagokat.

2.) Birjad vagyonodat, birtokodat te, s ne add másnak, hanem telégy a fő sáfár minden dolgaidban! — Ugy jön, mintha ezen ajánlatban egy kis bujtogató is rejlenék a családtagok ellen a családfő önzési izletére; de ez csak tetszik, tulajdonkép azonban nem úgy van. Nem az van itt mondva ugyanis, hogy a családfő kirekesztőleg csak magát tartsa mindene birtokosának, tulajdonosának; mert e gondolat egy valóság nélküli nagy önhizelgés volna. Sehol se igazabb Szénéka mondanása, mint itt: „A mivel birsz, nem a tiéd, hanem csak nálad van“. Vagy, mint a Prédikátor mondja: „Csak anynyi része van nekie azokban, hogy azokat szemével nézi“. Mert azokból sokszorosan többet kell kisáfárolni a családtagokra, mint magára; s megnyit még a családi szükségén kívüli idegen dolgokra!

Vagy pedig, teszem, a családfő — nem tudva a család szükségéről, rövidségéről, vagy a családtagok nyomorával nem törődve, mindent csak saját bálványozott egyéniségére áldozzon: hová tűnt el itt a viszony a személyzet között? hová tévedtek a gondolatok? hová vadult a szív? Érzi-e az ily önző szív a közvélemény sujtolását? ismer-e, hiszen-e Istent? tud-e a lelkiismeretről, vagy annak belső szavait hallja-e?

Ker. aa! birjad vagyonodat, javaidat, mint családfő, de ne aljas, dölyfös, kirekesztő önzéssel, hanem a család javára fordítva. A ki az övéiről, és főkép háza népéről megfélekedzik, az a hitet megtagadta, és a hitetlennél alábbvaló. 1. Tim. 5: 8.

Azonban sok esetben a családfő azért, mert tán minden hiu kívánságra nem áldoz, még nem önző, sőt — meglehet — ép ez által a családnak anyagilag és szellemileg jóakarója.

3.) A családfő nem lehet oly erőtlén, hogy a család megingassa. — Az önkormányzat vágya mindenkiben mutatkozik; tért és kört ohajt az ember, melyet saját intézkedésével töltsön bé, mások reáhatásától különvonulva. S ezen ösztön sugalmából törnek elő sokan a családkörökben, vagy saját akaratukat erőszakolni a családfőre, vagy a lehetőtkben kezéből a kormánygyeplőt kiragadni. S mire néznek ők ezzel? vagy a birtok, vagyon, jövedelem sáfárlásához saját igényök és nézeteik szerint jutni, vagy személyes kedélyeiket bizonyos tekintetekben szabadon, korlátlanul elégiteni ki.

A mi a vagyonkezelési különködést a családtagoknál illeti, ebben a tapasztalat szemmel látható károkat, sőt pusztulásokat tanusít. Sehol se igazabb, mint itt, ama Jézusi észrevétel: A ház nép, a mely meghasonlik magában, meg nem maradhat. Mát. 12: 25. A vízkészlet el tud folyni, szivárogni egy csatornán is, nem szükség azt több mellékcatornákkal siettetni, sőt a főczeltől eltérő mellékcatornázások azon pontnál gyengítik meg a készletet, hol annak az egészre legáldottabban kellene hatni. Azonban fokozódní szokott itt is a vész azzal, hogy egyik családtag szeszélyének sikerültével az irigység, vagy utánzásí vetélyvágý a többiekben felkelvén, kiút a forradalom a családí ellen, mindenik érvényesíteni kívánja saját akaratát, megtámadtatik a vagyonállás, nem bírja őket fékezni, rendre utasítni a családí; sőt a tagok egymással is ellenkezésbe, zavargásba, meghasonlásba jönek, s így készül a ház a sülyedésre, bukásra, pusztulásra.

A kedélyek kielégítésénél pedig a családtagok lépései mindig mélyebbre hatnak, s így készül a fajultság, elvetemultság, ellenállhatlan erkölcsi sülyedés. Nálók a mi bűnnek látszik, a megkísértés után türethetőbb színben tűnik fel, s végre legóhajtottabb tárgyá válik; egyiknek sikerült példája felvillanyozza a mást is a roszra s így készül ama káros ellenhatás, mely a családí kezét megkötí, elzsibbasztja, s a külön akaratokat az ő bölcs nézetei tulszárnyalásával tolja előtérbe.

S mit teszen mindekkor a családí? vagy megadja magát a család összes kárára, romlására, vagy harczolni kezd az ellenerősödéssel reá nehezült családí ellen, még pedig sikeretlenül, eredménytelenül, s beáll ama szerencsétlen eset, hogy a ház a világ előtt nevetség és guny tárgyává leszen, a családí alárendeltté, tekintélytelenné válik, a család teszen, a mit akar, s a családí maga is — a családdal együtt — éhhalálra, rongyokra szorulhat.

Im! minó fontos feladat, csak egy családöt, háztáját is kormányozni! mekkora nehézségek, károk merülhetnek fel abból, ha a családí nem elég erélyes! Mert lehetnek ugyan esetek, de nagyon ritkán, mikor az erélytelen családí főnek is tekintélyét fen tudják tartani a jóra magukban is egyetértő derék családtagok; de ez nem mindennapi adat. Legtöbbnyire a családí erélytelensége alatt sinylik és roskadoz a ház.

4.) Jó és bölcs családí kormányzat tartja fen tehát, a szíárd magatartással együtt, a családöt; ez erősíti és tekintélyesíti a

világ előtt annak helyzetét, jó karba hozza dolgait és elővarázsolja boldogságát. Nem azt mondtam ezzel, hogy a családnak nagy birtokának és dús jövedelmének kell lenni a végre, hogy virágozniak tünjék fel. Nem! ez mindenütt nem is lehet. Mert telepítsünk meg egy népet valamely kedvező vidékre, minden családnak bő részt juttatván abból s nem soká az Isten által az egyéneknek különböző mértékben adott értelmi, szorgalmi, kezelési és számítási tehetségek, e különböző családoknál különbözőleg működő élet és időviszonyok, stef., előmeneteli vagy hátramaradási különbséget fognak közöttök felmutatni; az ezekből eredő szükségek miatt az egyik elad birtokából, a más megszerzi azt; s im! jelen van már ebben a családok vagyontehetségének különbsége. De ha ma a körülmény egy családot birtoksonkításra, vagyoni rövidsége kényszerítnek, kedvezőbb viszonyok mellett vagy kiépüli a hiányt, vagy a szorgalom és takarosság által a szűk kört is kiszélesíti, — legalább türhetővé, hogy ne mondjam — kényelmessé is teheti. S nem úgy van-e, hogy némely családok a nagy birtok mellett is szükségekkel küzdenek, hiányokat szenvednek, a jólétről fogalmuk sincs? Vannak ennek sok eseteknél természetes okai is, de leginkább oka a bölcs kormányzat és családfői szilárdság hiánya; mert a bölcsesség itt a fátum nyilait is megtompítja s a vész se bir akkora sujtó erővel? S nem ugyan-e, hogy sokan kis alapról nagyra mennek, maguknak paradicsomot alkotnak ugyan; de sokan ezt a boldogságot kis körben is érzik és szerencsésen birtokolják?

Nemcsak nagy helyzetben és bőségben keressük — mondom — a családigazgatási erélyt és bölcseséget; sőt azt ellenben a szűk körben is igen sokszor feltaláljuk. A jövedelem és birtok semmit ér kormányzati értelem nélkül; értelem, szorgalom, takarékoság oly bizonyos birtok, mit elrabolni, elperelni nem lehet; oly bizonyos tőkepénz, mely nem szűnik meg kamatozni, melyhez nem szabad jutni rozsdának, tüzvésznek, ellenségnek. Tudjuk honunk történelméből, hogy királyaink sorába volt egy erélytelen családfő, ki országos jövedelme mellett sokszor kényszerült még asztali borát is kölcsön kérni. Tudjuk a görög történelemből; mert tanuságunkra nem kicsinylette följegyezni az ókor, hogy a Psophisbeli legkissebb birtokos, Aglaus, ki csupán kertje miveléséből tartotta fenn magát, ottani kézi munkája után jól tudott élni, meg tudott felelni az áldozati igényeknek a haza és vallás oltárára és soha sem ment senkihez kölcsönkérni. Nemcsak bölcs Salamon dús kiucstárát és

fényes családkörét, hanem a szerény kunyhók bölcs és erélyes tapintatu családfőit is megilleti ama világhírű dicséret: A szorgalmatosság becsül tégedet, az értelem megőriz tégedet. Péld: 2: 11. De megőrzik ezek a családot is. És így —

5) a mi az alapigén általános értelmül ömlik el: a családfő legyen ura a maga helyzetének, feladatának. Tartsa kezén a gyeplőt, ne tágitson azon, ne dobja oda avatatlanoknak; minden ő dolgaiban, melyek a család fenntartására vonatkoznak, ő legyen a fősáfár; legyen a családfő férfi, özvegnő, vagy tán gyám, mindegy. A közönyösség, hanyagság, engedékenység, balgatatag előszeretet itt a kormányzati érdemnek, dicséretnek elhomályosítására, vagy épp eltörlésére hatnak. Az értelem, szorgalom, helyes tapintatu intézkedés, rendtartás, a családkör előtt érdemfényvel veszi körül egyéniségét; mely nem maradhat csak véka alá rejtett gyermának, hanem sugarai kihatnak a világra, s tisztelő elismerést hoznak részére.

Ily elnök kell a kis társulatnak, hogy állhasson az, sőt virágozhassék: éber, erélyes, gondos, szorgalmas, figyelő az időkre, bátor, óvatos, számító, bölcs. Ő legyen a főtényező, főrendező, főintézkedő; vagy legalább minden az ő tudtával, beleegyezésével történjék: helyeslésével, elismerésével, dicséretével, sőt alkalmi jutalmazásával támogassa az erélyt, fokozza az erényt, buzgalmat; roszzalásával sujtsa az erélytelenséget, tuncyáságot, rövidlátást, kártekonyságot, és a család közérdekei iránti részvétlenséget.

Semmi sem hat kártekonyságból a család sorsára, mint a családfő engedékenysége; s miben áll ez? én háromban találom fel, ugymint:

a) ha elnézi, hogy a családtagok az időt és alkalmat kezükből kisiklani engedjék; mert ez végre náluk szokássá válnék, s pusztulássá fajulna. Előhossa az idő a kedvező pontot, melylyel az embert megkinálja; s ha az ember azt fel nem használja, csendes boszusan odább áll és sohá többé vele vissza nem tér, sőt a jelen mulasztással büntetésből a jövőt is megterheli.

b) ha elnézi, hogy a családtagok az erkölcsi léhaság gondatlan léptein át az erkölcsi romlottság felé haladjanak. Mert az efélének ha csak egy szikrája villan meg a kebelben, kiirtani oly bajos, helyébe a levetkezett erkölcsiség szerény jámborságát viszszaidézni oly fárasztó munka, mintha az embernek a pokolt kellene a mindenségéből kiküszöbölni, s helyét mennyországgá alkotni.

c) ha a birtokot, vagyont a családtagok között kiosztva, őket azok kezelésével véglegesen fölruházza. De ez sokkal nagyobb kérdés, hogysen tüzetesebb tárgyalását mellőzhetnök.

Az alapigében ama kitünő kívánat áll, hogy álljon az örökség, és a vagyonállás szét ne daraboltassék, hanem a család összesen legyen erős. Ez a zsidéknál divatos májorátusra mutat, a mi nálunk máskép áll. Ugy látszik az alapigéből, a májorátus jogait szabad volt ott más családtagra átruházni, vagy megosztani. Ézsau és Jákób között is történt eféle alku. Nálunk ez osztály törvény szerinti, csak hogy azt néhol a családtagok siettetik, s kárt okoznak vele maguknak és a családnak. Az evangéliomi példabeszédbeni családapa kiadá fiának a részt — ennek nyugtalan sürgetésére, — s kárt okozta vele a családnak, és magának a kiosztott fiúnak is; mert ez fogá magát, és részét mind eltékozlá. Luk. 15.

Nagy meggondolandó van abban, hogy a családfő a közös vagyont a tagok között felosztja. Nem azt értem, a mire — fájdalom! — igen sok családfők hajlandók, hogy t. i. kitelepített gyermekeiket nem is tanították, mi által állapotra jutnának, nem is részeltetik a közös vagyomból, hanem elnézik, hogy azok semmivel nyomorogjanak, míg aztán haláluk után részt kaphatnak — hacsak addig erről is gondatlanul, vagy könyörtelenül máskép nem intézkedtek; nem ezt értem, mondom, hanem azt, mit az alapige is értelméz, hogy t. i. némely családfők magukat — előszeretetből, vigyázatlaniságból, tulságos bizalomból — reábeszéltetni engedik, kiosztani a családtagoknak még saját személyöket illető rész vagyónukat is, szép ígéretek, hízegő feltételek alatt, de a miben — a tapasztalás szerint — csak ritka esetben nem csalatkoznak meg, mert a kézhez vevők csak konczlesők valának, kiknek éppen nem arra volt gondjuk, hogy a szép ígéretnak eleget tegyenek, hanem hogy a szegény családfőt önzőleg kijátszodják, s éppen tehetetlen öregségében boszszuval illessék, éheztessek, vele keserüségeket nyellessenek, sirva küldjék a sirba. S e békövetkezhető szomorú állapotra figyelmezteti az alapige a családfőket.

Nem azt mondám tehát, hogy a családfő mindent magának tartson, magának önzőleg felhasználjon, s a családtagokat szenvedtesse; hanem hogy maga idejében gondoskodjék azokról, boldogítsa kitelhetőleg illető részzel: csak hogy némely gyermek méltó volna még érettkora előtt is megkapni illető részét, mert ő jó, becsület-érző, és életképes; a mást pedig érett korán tul is méltó volna

gyámság alatt tartani, mert ő rosz, hejtelen, pazarló, és életképtelen.

De hogy a szegény családfő éppen gyengültebb korában kétes kimenetelű teljes gyámság alá hajtsa az életen át anyit terhelt és zaklatott bádjadt fejét, s e miatt sorsának, lelkének nagyobb nyugtalansága, részesebb hánykodása még ott kezdődjék, — vagy tán az övéinek szivtelensége miatt a keresztyéni kegyelem ajtókilincseit is sorba vegye: ez, kedvesim, borzasztó helyzet, mitől óvjon az ég minden öregülő családfőt! de ő maga is óvakodjék ettől a véglehelttig! Erre vólt különös gondja az alapigének is ama szóokban: Fiadnak, feleségednek stb.

Az alapigében fiu, leány, vő, meny, nő, testvér, rokon, vagy jó barát, mind egy húron pendülhetnek; egyik, mint a másik, leszedheti a családfőt, s vele embertelenül bánhatik, hogy ne mondjam, korán siettethetik keserü halálát. Legyen jó, egy szóval, a családfő a családhoz, de magáról se feledkezzék meg, mert mindennek van illő határa, — nehogy nyugalmas léptek helyett sirva kelljen mennie a koporsóba! —

Kedves h! Isten áll előttünk és fölöttünk, mint egy hatalmas, böles, könyörülő, szánakodó, jutalmazó, és büntető családfőnek mintaképe, mint az egész emberiség felséges családtya. Reá nézzen, őt kövesse minden családfő és családtag. Fogjátok fel szavaim horderejét! ti vagy családfők, vagy azzá leendők vagytok csaknem mindnyájan. Évangéliomi szeretet, törvényes igazság, értelem, szorgalom, takarékoság, jóakarát foglalják el sziveteket egymás irányjába; így éljete, így találkozzatok, így maradjatok meg egymással, — hogy látván ezt Isten a mennyből, reá mondja atyai helyeslésével a 133-ik zsoltár ama szavait: Imé, mely igen jó, és mely gyönyörűséges dolog az atyafiaknak békességben való lakások! —

Ámen.